

درس ششم : مردان مبارز

اهداف

هدف کلی : شناخت مردان مؤمن و مبارز صدر اسلام و دوران معاصر

اهداف جزئی : در پایان این درس از دانش آموزان انتظار می‌رود:

- ۱- اهمیت نقش مردان مبارز در دفاع از سرزمین و ارزش‌های دینی را درک و بیان کنند.
- ۲- ویژگی‌های سلمان فارسی را بدانند و الگوبرداری کنند.
- ۳- به خصوصیات شهید مهدی باکری و شهید عباس بابایی علاقه‌مند شوند.
- ۴- بتوانند چند نفر از مردان مؤمن و مبارز صدر اسلام را نام ببرند.
- ۵- چند نفر از مردان ایثارگر و مبارز دوران معاصر را به دیگران معرفی کنند.
- ۶- مردان مؤمن و مبارز صدر اسلام و دوران معاصر را به عنوان الگوی تربیتی خود بپذیرند.
- ۷- برای دفاع از سرزمین، ارزش‌ها و اعتقادات کشور خود علاقه‌مندی نشان دهند و آماده باشند.

مفاهیم اساسی : مردان مبارز، دفاع، مقاومت و پایداری، دفاع مقدس، جهاد، ایثار و شهادت

آماده‌سازی

در طول تاریخ انسان‌های فراوانی وجود دارند که خداوند یکتا را می‌پرستیدند و سعی می‌کردند دستورات خدا را رعایت کنند و آنچه را که به آنها تکلیف شده، انجام دهند؛ اما در بین این انسان‌ها افرادی هستند که تاریخ‌سازند و الگوی دیگران قرار می‌گیرند. در تاریخ هزار و چهارصد و چند ساله اسلام شمار آزاد مردانی که جزء این گروه از انسان‌های باایمان و صالح باشند، کم نیست. مالک اشتر فرمانده دلاور لشکر امام علی (ع)، ابوذر غفاری و مقداد از یاران وفادار پیامبر خدا (ص)، سلمان فارسی و عمار یاسر پیروان صادق پیامبر و یاران همیشه‌همراه امام علی (ع)، شهدای گرانقدر روز عاشورا و بسیاری دیگر از مردان مؤمن و مبارز صدر اسلام از این گروه انسان‌ها می‌باشند.

در دوران معاصر و خصوصاً در ایام هشت‌سالهٔ دفاع مقدس جوانان و مردانی که امام خمینی (ره) را مقتدا و رهبر خود می‌دانستند، و فرمان او را بی‌چون و چرا اطاعت می‌کردند، بسیار بودند.

از آن میان، فرماندهان و سرداران ارتش و سپاه اسلام و بسیاری از رزمندگان بی‌نام و نشان در طول دوران هشت‌سال دفاع مقدس نقشی حماسی ایفا کردند، تا کشور ما پایدار و مستقل، ملت ایران سرافراز و دین و آیین ما محفوظ بماند.

شهیدان عزیزی همچون علی صیاد شیرازی، حسین خرازی، جواد فکوری، محمدابراهیم همت، عباس دوران، مهدی وحمید باکری، علی‌اکبر شیرودی، مهدی زین‌الدین، مصطفی چمران، محمد جهان‌آرا، عباس بابایی، حسین فهمیده، بهنام محمدی و ... از این گروه مردان‌اند که هیچ وقت نامشان از یاد و خاطره ملت ما فراموش نخواهد شد.

با توجه به محدودیت صفحات کتاب و در نظر گرفتن زمان آموزش، از بین مردان بزرگ صدر اسلام سلمان فارسی و از مردان مبارز و شهید دوران دفاع مقدس شهید عباس بابایی و شهید مهدی باکری به عنوان نمونه‌هایی از مردان با ایمان و مقاوم معرفی شده‌اند، تا راه و رسم آزادگی و شجاعت آنها الگوی نسل جوان ما باشد.

ارائه مطلب ۱، صفحات ۳۳ تا ۳۵

چرا از بین مردان مؤمن و مبارز صدر اسلام، سلمان فارسی انتخاب شده است؟
در میان یاران بزرگ رسول گرامی اسلام، شخصیت سلمان ویژگی‌هایی دارد که تأکید بر این خصوصیات می‌تواند زمینه‌الگو قرار گرفتن آن بزرگ مرد را برای دانش‌آموزان عزیز میهن ما فراهم سازد:

۱- سلمان فارسی برای رسیدن به گوهر هدایت از سرزمینی بسیار دورتر از مکانی که حضرت محمد (ص) به پیامبری مبعوث شد، خود را به سرزمین شام و حجاز رسانده است.

۲- سلمان فارسی از پدر و مادری زرتشتی که پدرش از صاحب منصبان این دین است، به پیامبر خدا و دین اسلام ایمان آورده است.

۳- سلمان برخلاف بسیاری از یاران پیامبر که از قشر مستضعف جامعه‌اند، در خانواده‌ای زندگی می‌کرد که در زمانه خود از امکانات و مواهب مادی بسیاری برخوردار بود.

۴- سلمان در دوران نوجوانی برای رسیدن به حقیقت گمشده‌اش مجبور می‌شود خانواده را ترک و به سوی سرزمین شام حرکت نماید.

۵- سلمان در مسیر یافتن گمشده‌اش چندین سال در کلیسا خدمت می‌کند و پس از آن، چند سال طعم تلخ بردگی را چشید، اما هرگز از اعتقاد خود دست برنداشت.

۶- سلمان تنها صحابی است که با پیامبر اسلام نسبت خویشاوندی ندارد، اما پیامبر رحمت خطاب به یارانش او را از اهل بیت دانسته و می‌فرماید: «سلمان از ما اهل بیت است»

۷- نکته آخر اینکه سلمان یک ایرانی است که با اراده و اختیار از سرزمین اجدادی‌اش خود را به پیامبر می‌رساند و جزء اصحاب خاص آن حضرت می‌شود.

به دبیران گرامی توصیه می‌شود با مطالعه دو کتابی که در انتهای کتاب درسی دانش‌آموزان معرفی شده‌اند (بند ۹ و ۱۰ کتابنامه)، و استفاده از منابع دیگر و نیز با بهره‌مندی از تحقیق و پژوهش دانش‌آموزان، شخصیت سلمان فارسی را به صورت کامل‌تر در کلاس معرفی نمایند.

ارائه مطلب ۲، صفحات ۳۶ و ۳۷

اگر چه جنگ تحمیلی صدام علیه کشور ما، باعث تلفات جانی و خسارات مالی فراوانی برای میهن ما گردید؛ اما برای کسانی که در حسرت عاشورا و یاری امام حسین (ع) بودند، زمینه مناسبی را فراهم کرد.

در این میان، مردان زیادی در میدان عمل از این امتحان الهی سربلند بیرون آمدند. تمام کسانی که با تکیه بر اعتقادات خود، از سرزمین، دین و ناموسشان دفاع کردند، جزء این گروه از مؤمنانند.

در بین جمع فراوان رزمندگان اسلام، آنهایی که به خیل عظیم شهیدان پیوستند، عزیز و گرانقدرند.

از میان این شهیدان تاریخ ساز، شهید مهدی باکری به عنوان یکی از این شایستگان به دانش آموزان عزیز معرفی می شود، تا الگویی ماندگار برای نسل جوان میهن ما قرار گیرد.

برای معرفی این شهید بزرگ، تأکید بر نکات زیر مفید خواهد بود.

۱- شهید مهدی باکری از جمله شهیدانی بود که افزون بر ایمان و اعتقاد راسخ، تحصیلات دانشگاهی در رشته مهندسی مکانیک از دانشگاه تبریز داشت.

۲- شهید مهدی باکری با وجود داشتن مسئولیت شهرداری شهر ارومیه، دفاع از دین، سرزمین و ناموس ملت ایران را بر هر کار دیگری ترجیح می داد.

۳- برادر بزرگ تر شهید مهدی باکری به نام علی باکری، در دوران مبارزه با حکومت شاه به دست عوامل رژیم ستمشاهی به شهادت رسیده بود.

۴- برادر کوچک تر شهید مهدی باکری به نام حمید باکری، با وجود آنکه در کشور آلمان در حال ادامه تحصیل بود، با پیروزی انقلاب اسلامی به ایران می آید تا از انقلاب اسلامی و سرزمین کشورش دفاع نماید.

۵- حمید باکری که معاون شهید مهدی باکری در لشکر عاشورا بود، در عملیات خیبر (بهمن سال ۶۲) به شهادت می رسد و پیکر او به همراه تعداد دیگری از رزمندگان در منطقه عملیاتی باقی می ماند. شهید مهدی باکری راضی نمی شود فقط جنازه برادرش را بیاورند و جنازه سایر رزمندگان در منطقه بماند. او در پاسخ به اصرار همزمانش برای آوردن پیکر شهید حمید باکری، به آنها می گوید: هر وقت جنازه بقیه را رفتیم آوریم، جنازه حمید را هم می آوریم.

۶- جنازه شهید مهدی باکری همچون جنازه برادرش و تعداد دیگری از رزمندگان که به دست خانواده هایشان نرسید، در منطقه عملیاتی باقی ماند. به گفته یکی از همزمان شهید باکری: مهدی از هیچ کدام از نیروهایش، حتی از شهیدهایش، عقب نماند. تیر خورد، آر. بی. جی خورد، آتش گرفت، غرق شد و جنازه اش به دست خانواده اش نرسید.

۷- شهید مهدی باکری علاوه بر آنکه فرمانده ای شجاع و با تدبیر است، جزء آن گروه از بندگان مخلص خداوند است که ایمانش در عمل او نمودار است. او آنچه را که به رزمندگان تحت فرمانش می گفت، خود به آن عامل بود، و حتی بیش از آنچه که به دیگران توصیه می کرد، عمل می نمود.

ارائه مطلب ۳، صفحات ۳۸ تا ۴۰

از میان دلاورمردان ارتش جمهوری اسلامی ایران که همپای نیروهای بسیجی و سپاهی از سرزمین، دین و آیین خود دفاع کردند، شهید عباس بابایی به عنوان یکی از خلبانان تیز پرواز نیروی هوایی به دانش آموزان معرفی می گردد، تا راه و رسم ایمان، پایداری و جوانمردی او الگوی ماندگار جوانان میهن سرافراز ما قرار گیرد.

- شهید عباس بابایی ویژگی‌هایی داشت که تأکید بر این ویژگی‌ها می‌تواند نقش الگویی این بزرگ‌مرد میهن را پررنگ‌تر نماید.
- ۱- شهید عباس بابایی جزء آن گروه از شهیدان است که مدتی در خارج از ایران، و در کشور آمریکا برای گذراندن دوره تخصصی خلبانی زندگی کرده است.
- ۲- این مرد بزرگ در دوران پیش از انقلاب اسلامی، دوره خود را در آمریکا گذرانده و با وجود آنکه در آنجا از امکانات و آزادی عمل برخوردار بوده و می‌توانسته ضمن تحصیل از لذت‌جویی‌های دنیایی هم بهره‌مند باشد، اما در آنجا نماز می‌خواند، مشروب نمی‌خورد، با جنس مخالف مراوده نمی‌کند و در یک جمله ایمان و اعتقادات خود را به طور کامل حفظ می‌کند.
- ۳- زیارت خانه خدا آروزی هر مسلمانی است و قطعاً شهید بابایی هم از این آرزو مستثنا نبوده است، اما وقتی زمان انتخاب فرا می‌رسد، او دفاع از سرزمین و مردم کشورش را بر زیارت خانه خدا ترجیح می‌دهد و در جواب اصرار همسر و دوستانش که از علت رفتن به حج از او می‌پرسند، می‌گوید: مکه من این مرز و بوم است. مکه من آب‌های گرم خلیج فارس و کشتی‌هایی است که باید سالم از آن عبور کنند.
- ۴- شهید عباس بابایی جزء آن گروه از شهیدان است که شهادتش به او الهام شده بود. او قبل از شهادتش با همسرش که در مکه حضور داشته، تلفنی صحبت می‌کند و به او می‌گوید: دیگر من را نخواهی دید، پس استوار و مقاوم باش.
- ۵- شهید عباس بابایی با وجود آنکه فرمانده پایگاه هوایی اصفهان بوده و پس از آن، مسئولیت، معاونت عملیات نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران را بر عهده داشته و می‌توانسته از بهترین امکانات زندگی بهره‌مند باشد، همیشه به حداقل امکانات اکتفا می‌کرده و به همسرش نیز تأکید می‌کرده که نباید زندگی ما از زندگی پرسنل عادی ارتش بهتر باشد.
- ۶- شهید بابایی مرد پرواز بود و علی‌رغم مسئولیت‌های مهمی که داشت، هیچ‌گاه انجام عملیات هوایی را ترک نمی‌کرد. او قصد سفر به خانه خدا را داشت، اما برای دفاع از سرزمین ایران از سفر به خانه خدا منصرف شد، خداوند هم به این مرد بزرگ پاداشی داد که کمتر نصیب دیگران می‌شود. او در روز عید قربان که تمام حاجیان گرد خانه خدا می‌گردند، پروازی دست‌نیافتنی انجام داد و به سوی خدا پرواز کرد.
- همسر بابایی وقتی بر بالین آن شهید رسید، این جمله را بیان کرد: تو مرا به زیارت کعبه روانه کردی، اما خود به دیدار صاحب کعبه رفتی.
- این رادمرد عرصه دفاع از سرزمین ایران، در بین شهیدان بزرگ هشت سال دفاع مقدس جایگاهی رفیع دارد، چنان‌که مقام معظم رهبری درباره ایشان می‌فرمایند: «این شهید عزیزمان انسانی مؤمن و متقی و سربازی عاشق و فداکار بود و در طول این چند سالی که من ایشان را می‌شناختم، همیشه به همین خصوصیات ثابت و پابرجا بود».
- سخن درباره مردان مؤمن و مبارز را با این ابیات به پایان می‌رسانیم، و امیدواریم ذکر نام و یاد آنها و یادآوری خاطرات آنان موجب آن شود که ما و دانش‌آموزان عزیز، اخلاق عملی و ایمان و اعتقادات آنها را سرلوحه زندگی خود قرار دهیم.

سائلی را گفت آن پیر کهن	چند از مردان حق‌گویی سخن
گفت خوش‌آید زبان را بر دوام	تا بگویند ذکر ایشان را مدام
گرینم زایشان، از ایشان گفته‌ام	خوش‌دل‌م کاین قصه از جان گفته‌ام

درس هفتم : زنان قهرمان

اهداف

- هدف کلی: آشنایی با نقش زنان قهرمان و مبارز در تحولات جامعه اسلامی
- اهداف جزئی: در پایان این درس از دانش آموزان انتظار می‌رود:
- ۱- اهمیت نقش زنان در دفاع از ارزش‌های جامعه را درک و باور کنند.
  - ۲- چند نفر از زنان قهرمان صدر اسلام و دوران معاصر را معرفی نمایند.
  - ۳- ویژگی‌های حضرت زینب (س) را در زمینه‌های صبر و بردباری، ایمان و اعتقاد و برخورد با ستمگران توضیح دهند و از آن الگو بگیرند.
  - ۴- خصوصیات اعتقادی و مبارزاتی خانم مرضیه حدیدچی (دباغ) را بیان کنند.
  - ۵- نقش و اهمیت حضور زنان ایران در هشت سال دفاع مقدس را توضیح دهند.
  - ۶- نقش زنان را به‌عنوان نیروی تأثیرگذار در تحولات اجتماعی باور داشته باشند و به آن احترام بگذارند.
  - ۷- زنان مؤمن و قهرمان صدر اسلام و دوران معاصر را به‌عنوان الگوی تربیتی خود بپذیرند.
  - ۸- برای دفاع از سرزمین و اصول ارزش‌های جامعه خود آمادگی و علاقه‌مندی نشان دهند.

مفاهیم اساسی: زنان قهرمان، ایثار، شهادت، دفاع، امر به معروف و نهی از منکر، دفاع مقدس، مقاومت و پایداری، جهاد

آماده‌سازی

اگر به تحولات اجتماعی جوامع مختلف در طول تاریخ دقت کنیم، متوجه می‌شویم که نقش زنان کمتر از مردان نبوده است. زنان به صورت مستقیم یا غیرمستقیم (از طریق همسر، فرزندان و ...) نقشی غیرقابل انکار در حرکت‌های انقلابی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی داشته‌اند.

در صدر اسلام، در زمانی که حضرت محمد (ص) جوانی ۲۵ ساله بود و نام و نشانی جز صداقت و امانت نداشت، زنی ثروتمند، صاحب موقعیت اجتماعی و پاکدامن به نام خدیجه (س) که خواستگاران صاحب نام زیادی داشت، او را به همسری انتخاب کرد و در تمام دوران حیات خود، چه قبل از بعثت رسول مکرم اسلام و چه بعد از بعثت، در رسالت پیامبر عزیز اسلام، نقشی مؤثر و تعیین‌کننده

داشت. چه کسی می‌تواند نقش حضرت فاطمه (س) را در دوران رسالت پیامبر اسلام و در زندگی مشترک با حضرت علی (ع) و همراهی با او و نیز در تربیت انسان‌هایی پاک و نمونه همچون امام حسن (ع)، امام حسین (ع) و حضرت زینب (س) نادیده بگیرد. آیا می‌توان نقش تأثیرگذار همسر زهیر بن قین در همراه شدن ایشان با یاران امام حسین را نادیده گرفت؟ آیا می‌توان به نقش حضرت زینب (س) فرزند پاک حضرت فاطمه (س) در نهضت عاشورا توجه نکرد؟ اگر حضرت زینب (س) نبود، چه کسی ظلم و جنایت‌های فراوان یزید و ابن زیاد را برای مردم افشا می‌کرد؟ در دوران معاصر نیز زنان جامعه ما در مبارزه با رژیم ستمگر شاه و در دوران هشت ساله دفاع مقدس و در تمام سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی نقش تعیین‌کننده‌ای در سیر پیشرفت کشور و حفظ استقلال ایران داشته‌اند، که در این درس نمونه‌هایی از زنان قهرمان و تأثیرگذار معرفی شده‌اند تا الگوی نسل جوان امروز ما قرار گیرند.

ارائه مطلب ۱، صفحات ۴۲ و ۴۳

در میان زنان قهرمان صدر اسلام حضرت زینب (س) از جایگاه رفیعی برخوردار است. حضرت زینب (س) دو سال پس از تولد امام حسین (ع) و بنابر نقل مشهور در پنجم جمادی الاول سال پنجم هجری قمری، از پدر و مادری که هر دو از شخصیت‌های بزرگ و بی‌نظیر اسلام‌اند، دیده به جهان گشود.

رسول گرامی اسلام (ص) نام او را زینب گذارد و فرمود: «به حاضران و غائبان امت وصیت می‌کنم که حرمت این دختر را پاس بدارند، همانا او به خدیجه کبری شبیه است»
کنیه آن حضرت «ام‌الحسن» و «ام‌کلثوم» و یکی از القابش «عقیله بنی هاشم» به معنای زن خردمند و گرامی در قبیله بنی هاشم است.

حضرت زینب (س) شش ساله بود که پیامبر خدا از دنیا رفت و حدود سه ماه پس از رحلت رسول گرامی اسلام (ص) مادر عزیز و ارجمندش حضرت فاطمه (س) را نیز از دست داد. هنگام شهادت امام علی (ع)، حضرت زینب ۳۵ ساله بود، و ۱۰ سال پس از فقدان پدر، برادرش امام حسن (ع) نیز به شهادت رسید. آن بانوی بزرگوار در واقعه کربلا همراه برادرش امام حسین (ع) بود و با اطمینان می‌توان گفت اگر حضرت زینب (س) نبود، پیام عاشورا و شهادت کربلا به این روشنی به نسل‌های بعد نمی‌رسید. حضرت زینب (س) با صبر و بردباری بی‌نظیر و برخورد شجاعانه‌اش با ابن زیاد و یزید، ثابت کرد که زنان هم می‌توانند همانند مردان در جامعه تأثیرگذار و نقش‌آفرین باشند. حضرت زینب (س) در کاخ ابن زیاد و در حضور اطرافیان حاکم کوفه چنان شجاعانه، محکم و استوار کلماتی بر زبان جاری کرد که آن مرد خبیث وقتی احساس کرد که توان مقابله زبانی با سخنان آن شیرزن را ندارد، قصد جان آن حضرت را کرد، ولی اطرافیان او را از انجام این عمل بازداشتند. همچنین آن بانوی صبور و شجاع در برابر یزید که خود را خلیفه مسلمانان می‌دانست، آن چنان مقتدر و استوار برخورد کرد که سرانجام یزید خود را از قاتلان امام حسین (ع) و یارانش می‌ترا دانست و گفت: «من دستور کشتن آنها را نداده بودم». دختر گرامی حضرت علی (ع) و فاطمه (س)؛ یعنی شیرزن صبور دشت کربلا پس از شهادت برادر، دو فرزند و سایر عزیزانش، حدود یک سال و نیم در قید حیات بودند، و بنابر نقل مشهور در پانزدهم رجب سال ۶۲ هجری قمری در سرزمین شام، دار فانی را وداع و به پدر، مادر، برادران، فرزندان و پیامبر خدا در رضوان الهی پیوست.

در رابطه با ویژگی‌های حضرت زینب (س) تأکید بر موارد زیر توصیه می‌شود :

- ۱- تربیت شده در دامن رسول گرامی اسلام، امام علی (ع) و حضرت فاطمه (س)
- ۲- ایمان و اعتقاد راسخ ایشان به اسلام و دفاع از اصول و ارزش‌های اسلام در سخت‌ترین شرایط
- ۳- همراهی ایشان با امام حسین (ع) از ابتدای قیام آن حضرت
- ۴- تقدیم دو فرزند عزیز خود در راه دفاع از دین پیامبر خاتم (ص) و ولایت امام حسین (ع)
- ۵- صبر و بردباری آگاهانه آن حضرت در فجایع روز عاشورا
- ۶- برخورد شجاعانه و استوار آن حضرت در کوفه برابر ابن زیاد و در شام در مقابل یزید
- ۷- نقش بی‌نظیر ایشان در قافله‌سالاری اسرای کربلا
- ۸- روشنگری و آگاهی بخشی آن حضرت از فرصت به‌دست‌آمده در برخورد با مردم کوفه و شام
- ۹- او فقط امام حسین (ع) را برادر خود نمی‌دانست، بلکه به‌عنوان امام، رهبر و مقتدا از او اطاعت می‌کرد.
- ۱۰- حجاب، عفت، پاکدامنی، عشق به اسلام و قرآن، خدمت بی‌قید و شرط و ایستادگی در برابر ظلم از ابعاد مهم شخصیتی حضرت زینب (س) است که امیدواریم الگوی زنان و دختران ما قرار گیرد.

ارائه مطلب ۲، صفحات ۴۲ و ۴۴

مردم با غیرت کشور ما در طول تاریخ همواره با ظلم و ستم مبارزه کرده و هیچ‌گاه در برابر حاکمانی که بر ملت ستم می‌کردند، ساکت و بی‌تفاوت نبوده‌اند.

در این مسیر، زنان نیز همپای مردان تلاش، جانفشانی و مبارزه کرده و از راه‌های مختلف کوشیده‌اند تا تکلیف دینی و اجتماعی خود را ادا کنند.

اگر به مبارزات مردم در دوران حکومت رضاشاه و محمدرضاشاه توجه کنیم، مشاهده می‌کنیم که زنان همراه مردان در حفظ و گسترش معارف دینی و افشای جنایات رژیم پهلوی نقش مؤثری داشته‌اند، به گونه‌ای که تعداد قابل توجهی از زندانیان سیاسی حکومت محمدرضاشاه زنان مسلمان و انقلابی بوده‌اند. در تظاهرات یکپارچه ملت ایران در سال ۱۳۵۷ که در نهایت به پیروزی انقلاب اسلامی منجر شد، زنان ایرانی نقش اساسی و غیرقابل انکار داشتند. در میان زنان انقلابی و مبارز با افرادی مواجه می‌شویم که چهره درخشانی در تبلیغ دین اسلام و مبارزه با ظلم و ستم حکومت از خود به یادگار گذاشته‌اند.

یک نمونه از این زنان، خانم مرضیه حدیدچی (دباغ) است که در راه حفظ ایمان و تبلیغ اسلام، سختی‌های بسیاری را متحمل شده است. به همین منظور این زن با ایمان به دانش‌آموزان معرفی گردیده تا الگویی برای نسل جوان ما باشد.

در ارتباط با خصوصیات مبارزاتی و اعتقادی ایشان موارد زیر قابل ذکر است :

- ۱- خانم مرضیه حدیدچی از جمله زنان مؤمن و قهرمانی است که با وجود داشتن همسر و چند فرزند، چندین سال در زندان‌های رژیم شاه زندانی بود و انواع شکنجه‌ها را تحمل کرد.
- ۲- به علت نگرانی مبارزان از محاکمه مجدد و اعدام او توسط رژیم شاه، با کمک انقلابیون از کشور خارج شد و چند سال در کشورهای انگلستان، لبنان و سوریه به مبارزات خود ادامه داد.
- ۳- خانم دباغ در مدت زمان حضور امام خمینی در فرانسه، از لبنان به پاریس می‌رود و مسئولیت امور داخلی محل اقامت بنیانگذار جمهوری اسلامی را بر عهده می‌گیرد.

۴- خانم حدیدچی پس از پیروزی انقلاب اسلامی به همراه تعدادی از مبارزان به ایران می‌آید و پس از تشکیل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، به عنوان فرمانده سپاه پاسداران همدان انتخاب و در مقابله با گروهک‌های ضد انقلاب توانمندی و درایت خود را به اثبات می‌رساند.

۵- در سال ۱۳۶۷، زمانی که امام خمینی (ره) نامه‌ای به گورباچف آخرین رئیس جمهور اتحاد جماهیر شوروی سابق نوشتند و ایشان را به یکتاپرستی و دورشدن از کمونیسم و مادی‌گرایی دعوت کردند، خانم دباغ به همراه دو شخصیت دیگر به عنوان نمایندگان بنیانگذار انقلاب اسلامی، پیام کتبی ایشان را در مسکو به رئیس جمهور این کشور تسلیم کردند و در آن دیدار زمانی که گورباچف از علت حضور خانم دباغ در جمع نمایندگان امام سؤال کردند و از سابقه مبارزاتی ایشان مطلع شدند، از جای برخاستند و به سمت خانم دباغ آمدند و به ایشان ادای احترام کردند.

۶- خانم دباغ در یک دوره چهارساله نیز به عنوان نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی به کشور خدمت کرده است.

ارائه مطلب ۳، صفحه ۴۵

در این صفحه با ذکر قسمت کوتاهی از کتاب خاطرات «دا»، خانم حسینی به عنوان یکی از زنان قهرمان که در دوران هشت ساله دفاع مقدس در دفاع از کشورمان نقش داشته، به دانش‌آموزان معرفی شده است.

برای آگاهی بیشتر دبیران گرامی به مواردی از زندگی‌نامه و خاطرات خانم حسینی اشاره می‌شود. دبیران محترم می‌توانند با مطالعه کتاب خاطرات «دا» این زن رزمنده را به‌طور کامل به فراگیران معرفی نمایند. ضمن اینکه استفاده از تحقیق و پژوهش دانش‌آموزان در این زمینه نیز راه مناسبی است که به دبیران عزیز توصیه می‌شود.

خانم سیده زهرا حسینی اصالتاً کُرد و در هنگام شروع جنگ تحمیلی دختری ۱۷ ساله بوده است.

ایشان به همراه خانواده، چند سالی در شهر بصره عراق زندگی کرده و قبل از پیروزی انقلاب اسلامی به همراه گروهی از خویشاوندان خود در خرمشهر ساکن می‌شوند.

با شروع جنگ تحمیلی سیده زهرا نمی‌تواند خود را راضی کند که در خانه بنشیند و فعالیت مؤثری در زمینه دفاع از کشورش نداشته باشد، به همین دلیل ابتدا به محل دفن شهدا در جنت‌آباد شهر خرمشهر می‌رود و در کفن و دفن شهدا همکاری می‌کند، و پس از چند روز به عنوان یک رزمنده در مداوای مجروحان جنگ، انتقال مجروحان به بیمارستان آبادان و ... در دفاع از کشورش سهیم می‌گردد.

در همان روزهای ابتدایی جنگ تحمیلی، پدر این دختر رزمنده که از کارگران مؤمن و زحمت‌کش شهرداری خرمشهر است و داوطلبانه به دفاع از کشورش پرداخته است، در خرمشهر به شهادت می‌رسد.

سیده زهرا که مدتی در کفن و دفن شهدا کمک کرده است، با دستان خودش جنازه پدر شهیدش را در قبر می‌گذارد. او در کتاب خاطراتش، این صحنه را این‌گونه بیان می‌کند: «یک لحظه احساس کردم بهتر است خودم پیکر بابا را توی قبر بگذارم. در حالی که صدایم از بغض می‌لرزید خودم را کنترل می‌کردم تا نشکنم، گفتم: من خودم می‌رم توی قبر، صدای گریه همکاران بابا بلند شد، همه آنها و غسال‌ها می‌گفتند ما هستیم ما این کارو می‌کنیم.

گفتم: نه، من خودم می‌خوام بابام رو توی قبر بذارم.

رفتم توی قبر و گفتم: بابارو بدید.^۱»

۱- کتاب خاطرات «دا»، صفحه ۲۰۹.

سیده زهرا چند روز پس از شهیدشدن پدر، با شهادت برادرش مواجه می‌شود. او این حادثه را این‌گونه بیان می‌کند:

«همین‌طور که با تقی [یکی از رزمندگان] حرف می‌زدم، دیدم شهید بعدی را آوردند. برانکار در زمین گذاشتند و بلند شدند. چشمم به جنازه خورد. به طرفش دویدم. نگاهش کردم و با صدای بهت‌زده‌ای داد زدم: «این، که علیه؟! یکی از پرستارها به طرفم برگشت و گفت: خانم چرا داد می‌زنی؟ علی کیه؟

گفتم: علی! علی خودمون دیگه! مگه تو نمی‌شناسیش؟!»

زن هاج و واج مرا نگاه می‌کرد. شوکه شده بودم. خودم را به طرف جنازه پرت کردم. دستمال پیشانی‌اش را بالا زدم. خوب نگاهش کردم. خودش بود. خود علی بود. دیگر نفهمیدم چکار می‌کنم. خودم را روی جنازه انداختم. شروع کردم به بوسیدنش، بوسیدنش، نوازش کردنش .....^(۱)»

سیده زهرا ماجرای شهادت برادرش را از مادر پنهان می‌کند، و هر بار که مادرش از وضعیت سید علی از او سؤال می‌کند، به طریقی جواب مادر را می‌دهد، تا اینکه در دی ماه سال ۱۳۵۹ به دنبال اصرار دایی سیده زهرا، آنها به همراه سایر اعضای خانواده در مسیر حرکت به سمت تهران به اردوگاه ملاوی (بین پُل دختر و خرم‌آباد)، جایی که پدر بزرگ، مادر بزرگ و ... در آنجا اقامت داشتند می‌روند. مادر سیده زهرا پس از سه ماه در آنجا از شهادت پسرش آگاه می‌شود.

خانم حسینی این حادثه غمناک را این‌چنین بیان می‌کند:

«آن شب گذشت. ساعت چهار و نیم، پنج صبح پاپا [پدر بزرگ] شروع کرد به اذان گفتن، صدایش محزون بود. با حالتی می‌گفت اشهدان لا اله الا الله که انگار دارد به خدا شکایت می‌کند. با صدای غم‌گرفته پاپا و ناله‌هایش توی آن تاریکی اول صبح، همه ریختند بیرون، زن دایی گفت: فکر می‌کنم حسینی به پاپا شهادت علی رو گفته. بعد فهمیدم دایی همان سرشب قضیه را به پاپا گفته بود و او تا صبح تحمل کرده و به «دا» توی چادرش چیزی نگفته است. اذان بغض‌آلود پاپا که تمام شد، با صدای بلند روضه امام حسین (ع) در ظهر عاشورا را خواند. پاپا که همیشه آرام و متین صحبت می‌کرد، موقع ذکر مصیبت صدایش هر لحظه بالاتر می‌رفت. نام یک یک اصحاب امام را که به میدان رفتند و به شهادت رسیدند، می‌آورد و نحوه شهادتشان را می‌گفت و اینکه حضرت زینب (س) چه کار کرد. ما همه بیرون چادر ایستاده بودیم و اشک می‌ریختم. نمی‌دانستیم پاپا چطور این خبر را به دخترش می‌دهد. از آن طرف دا فکر می‌کرد پاپا روضه‌ها را برای شهادت بابا می‌خواند. پاپا همین‌طور گریه می‌کرد و روضه می‌خواند و با صدای بلند صحنه‌های کربلا را توصیف می‌کرد تا به شهادت علی اکبر (ع) پسر بزرگ امام رسید و خیلی قشنگ گفت: علی اکبر که شهید شد کمر امام خم شد و بلافاصله بعدش گفت: سید علی هم مثل علی اکبر شهید شد. دا صدای شیونش بلند شد^(۲)».

معرفی مطلوب سیده زهرا حسینی به‌عنوان یک دختر مؤمن و رزمنده که در سن ۱۷ سالگی در راه حفظ سرزمین و استقلال کشورش پا به پای مردان در میدان رزم حضور داشته و آنچه را که از عهده‌اش برمی‌آمده انجام داده است، می‌تواند زمینه مناسبی جهت الگو قرار گرفتن ایشان برای نسل جوان جامعه ما باشد.

در صفحات ۴۵ و ۴۶ کتاب درسی، در ادامه آشنایی دانش‌آموزان با زنان ایثارگر، شهید مریم فرهانیان معرفی شده است. دیران گرامی می‌توانند با استفاده از تحقیق و پژوهش فراگیران، ایثارگران دیگری از جمله شهید ناهید فاتحی کرجو، شهید سهام خیام و ... (ترجیحاً زنان و دختران شهید استانی، بومی و محلی) را به دانش‌آموزان معرفی نمایند.

در ادامه این بخش از درس، تصاویری از چگونگی حضور زنان و دختران در دوران دفاع مقدس مشاهده می‌شود. دیران

۱- کتاب خاطرات «دا»، صفحات ۳۴۴ و ۳۴۵.

۲- همان، صفحه ۶۳۰.

محترم پنج دقیقه به دانش‌آموزان فرصت دهند تا براساس تصاویر صفحه ۴۷ کتاب، پاسخ پرسش صفحه ۴۸ را نوشته و چند نفر از آنها دیدگاه‌هایشان را در کلاس مطرح نمایند.

پاسخ پرسش‌های درس

پاسخ پرسش صفحه ۴۸ :

- ۱- یک مادر با ایمان، فرزندش را برای حضور در صحنه‌های دفاع از کشور، از زیر قرآن عبور می‌دهد.
- ۲- زنان ایثارگر به منظور مشارکت در دفاع از کشورشان، برای رزمندگان اسلام لباس رزم می‌دوزند.
- ۳- زنان با ایمان و ایثارگر در مراکز درمانی نزدیک به مناطق جنگی، در مداوای رزمندگان اسلام مشارکت می‌کنند.
- ۴- زنان معتقد و صبور کشورمان، علاوه بر آنکه همسران و فرزندان‌شان را راهی نبرد با دشمن می‌کردند، خود نیز به همراه دیگران مشغول تهیه و بسته‌بندی مواد غذایی و ارسال آن برای فرزندان شجاع ایران می‌باشند.
- ۵- دختران دانش‌آموز برای مشارکت در نبرد با متجاوزان، قلک‌هایشان را به منظور کمک به هزینه‌های جنگ تحمیلی هدیه می‌دهند.
- ۶- زنان جوان و مؤمن ایران زمین، به همراه فرزندان دل‌بندشان با قلبی سرشار از مهر و محبت، همسرانشان را برای حضور در جبهه‌های نبرد با دشمنان اسلام بدرقه می‌کنند.
- ۷- مادر با ایمان و مقاوم، پس از سال‌ها رنج و انتظار، فرزند آزاده‌اش را که در راه دفاع از سرزمین ایران، چند سال در اسارت دشمن بوده است، در آغوش می‌گیرد.
- ۸- زنان با ایمان و بردبار میهن با حضور پرشور خود پیکر شهدای عزیز دفاع مقدس را تشییع می‌کنند.

درس هشتم : پدافند غیر عامل

اهداف

- هدف کلی : کسب مهارت‌های دفاع غیرنظامی به منظور کاهش خسارت‌ها
- اهداف جزئی : در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:
- ۱- با انواع حوادث طبیعی و انسانی و راه‌های مواجهه و مقابله با آن آشنا شوند.
  - ۲- شیوه‌های دفاع غیرنظامی را بدانند.
  - ۳- اصول و مجموعه اقدام‌های پدافند غیرعامل را بشناسند.
  - ۴- برای دفاع از خویش، دیگران، اموال و محیط زیست انگیزه و مهارت نسبی داشته باشند.
  - ۵- برای اقدام در زمان بروز حوادث طبیعی و حمله نظامی مهارت‌های لازم را کسب کنند.

مفاهیم اساسی : دفاع، دفاع غیرنظامی، کاهش خسارت، پدافند عامل، پدافند غیرعامل

آماده‌سازی

با بیان تاریخچه‌ای مستند و کوتاه از زندگی انسان و شیوه‌های دفاعی، دانش‌آموزان را آماده ورود به بحث می‌کنیم. رفتار ورودی و اقدام ابتدایی بسیار مهم است. این اقدام می‌تواند دعوت از دبیر تاریخ برای حضور در کلاس یا بُردن دانش‌آموزان به حیاط مدرسه و نمایش عملی مهار آتش یا یکی از روش‌های استتار و ... باشد.

ارائه مطلب ۱، صفحات ۴۹ و ۵۰

در مقدمه موضوع، حوادث طبیعی و غیرطبیعی (انسانی) و نحوه مواجهه انسان با آن با ذکر مثال‌هایی واضح و شفاف تبیین شود. در بیان تاریخچه با پرهیز از ارائه یک جنبه موضوع، از تجربه‌ها، کنجکاوی، ذوق و اطلاعات دانش‌آموزان حداکثر استفاده به عمل آید و تفاوت‌های بین دفاع غریزی و هوشمندانه (خاص انسان) با یادآوری مباحث درس دوم مرور شود. در موضوع کاهش آسیب و برای توضیح بیشتر مفاهیم آن، آیات ۴۰ سورة حج، ۶۰ سورة انفال و ۸۰ سورة انبیا معرفی شود.

فرازی از نامه ۱۲ حضرت علی (ع) در نهج البلاغه :

«آن‌گاه که در میدان جنگ در مقابل دشمن قرار گرفتید، می‌باید قرارگاه شما در دامنه کوه‌ها و تپه‌ها یا کنار رودها باشد تا پوشش حفاظ شما گردد و شما را از دست دشمن نهبانی کند.»

سرزمین گسترده ایران باستان همچون پلی بین گروه‌های انسانی و طوایف شرق و غرب بود. این محیط ناامن، ایرانیان را وادار می‌نمود تا خانه‌های مسکونی خود را مثل دژ کوچکی بسازند. به هر گوشه سرزمین عزیزمان که بنگرید آثاری از قلعه، برج و بارو، ارگ، کهن‌دژ، دربند، خندق و دروازه می‌بینید. این اماکن قدیمی نشانه تدبیر آگاهانه ایرانیان و ملاحظات دفاعی و ایمنی آنان است. ساخت بناهای گروهی حصاردار با طرح و نقشه‌های گوناگون در ایران به حدود سه هزار سال قبل برمی‌گردد؛ مانند: قلعه بلوار آباد خوی، حصار باستانی قم (محله قدیمی دروازه کاشان)، قلعه حسنلو در ارومیه، تورنگ تپه گرگان، تپه حصار دامغان، نوشیجان تپه بین همدان و ملایر و ...

ارائه مطلب ۲، صفحات ۵۰ و ۵۱

تاریخچه و وضعیت فعلی پدافند غیرعامل در برخی از کشورهای جهان علاوه بر تکمیل دانش و اطلاعات دانش‌آموزان، موجب انگیزش هرچه بیشتر آنان می‌شود. به خصوص کشورهایی که در حال حاضر هیچ‌گونه تهدید یا جنگ خاصی ندارند و حتی برخی از آنها از ارتش رسمی برخوردار نیستند (مانند سوئیس).

آلمان: توسعه پدافند غیرعامل در دستور کار سازمان‌های دولتی و حتی شرکت‌های خصوصی (داوطلبانه و اختیاری) قرار دارد. مردم و شرکت‌های ملی و خصوصی در صورت رعایت استانداردهای دفاع غیرعامل از دولت کمک‌های مالی دریافت می‌کنند. در آلمان علاوه بر پناهگاه‌های عمومی به ساخت پناهگاه خصوصی برای هر نفر نیز اهمیت داده می‌شود.

سوئیس: کشوری بی‌طرف ولی در عین حال تا دندان مسلح و متکی به نیروهای شبه نظامی با آماری بالغ بر ۶۵۰ هزار نفر است. برنامه ریزان دفاع غیرنظامی (پدافند غیرعامل) سوئیس اعتقاد دارند که جنگ برای حیات یک ملت تنها محدود به جبهه نظامی نیست. تشکیلات دفاع هوایی غیرعامل، حفظ شهروندان در برابر حملات هسته‌ای - شیمیایی - میکروبی و معمولی، وجود پناهگاه در جوار مسکن مربوط برای هر نفر تا سال ۱۹۹۰ میلادی، وجود پناهگاه‌های عمومی و چند منظوره به تعداد لازم و آموزش دفاع غیرعامل به دانش‌آموزان و مردم از جمله سیاست‌ها و اقدام‌های فعلی در سوئیس است.

روسیه: دژ کرملین در روسیه یکی از مشهورترین دیوارها و دژهای دفاعی در طول تاریخ بشری است. روسیه در سال ۱۹۰۸ میلادی (بیش از صد سال پیش) به طراحی و تولید لباس‌های استتاری برای نیروهای مسلح خود اقدام کرد. ارتش روسیه (شوروی سابق) برای هماهنگ کردن برنامه‌های فریب و نیرنگ و اقدامات پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات آمریکا، در سرفرماندهی کل ارتش شوروی واحد ویژه‌ای را برای مدیریت و اجرای برنامه‌های دفاع غیرعامل به نام ماسکیروفکا تأسیس کرد. برخی از اقدامات این واحد نگهداری قطعات بدکی و بحرانی در پناهگاه‌های مستحکم زیرزمینی، آسیب‌ناپذیر نمودن منابع و مراکز حیاتی و حساس خود، ساخت ماکت‌های فریب، طراحی ریل‌های متحرک برای موشک‌های قاره‌پیما، عایق‌سازی و ارسال اطلاعات نادرست و فریبنده بود.

ارائه مطلب ۳، صفحه ۵۱: اهداف اساسی پدافند غیرعامل

با یادآوری علت هجوم دشمنان به ایران اسلامی و ارائه توضیحاتی درباره اهمیت پاسداری و نگهداری از این میراث ارزشمند، دانش‌آموزان را نسبت به موضوع مراقبت از خود، دیگران، محیط زیست، اموال و تأسیسات آشنا سازید.

در ادامه، اهداف اساسی پدافند غیرعامل را تشریح و تبیین فرمایید. برای آگاهی هرچه بیشتر شما دبیران گرامی، علاوه بر اهداف چهارگانه مندرج در صفحه ۵۱ کتاب، برخی از اهداف اساسی دیگر عبارت‌اند از:

- کاهش قابلیت و توانایی سامانه‌های شناسایی، هدف‌نمایی و دقت هدف‌گیری تسلیحات آفندی دشمن
- سلب آزادی و ابتکار عمل از دشمن
- صرفه‌جویی در هزینه‌های تسلیحاتی و نیروی انسانی

– فریب و تحمیل هزینه بیشتر، به دشمن و تقویت بازدارندگی
– بالا بردن قابلیت‌ها، استمرار عملیات و فعالیت‌های حیاتی و خدمات‌رسانی مراکز حساس و مهم نظامی و غیرنظامی کشور در شرایط وقوع تهدید، بحران و جنگ.

ارائه مطلب ۴، صفحات ۵۱ تا ۵۳: اصول پدافند غیرعامل

در صورت وجود امکان و تحقق شرایط لازم شایسته است این درس در محیط مناسب و با نمونه‌های عینی از روش‌های پدافند غیرعامل ارائه شود، ولی از آنجایی که پیش‌بینی و تدارک امکانات و تسهیلات برای همه دانش‌آموزان وجود ندارد، حداقل با روش‌های عینی و عملی اعم از نمایش فیلم، عکس و اسلاید به این بخش از درس بپردازید:

۱– استتار: در مبحث استتار دو نوع دید از طرف دشمن مد نظر است: ۱– دید هوایی ۲– دید زمینی. عوامل مربوط به استتار عبارت‌اند از: رنگ، سایه، بافت، زمین، جنس، مصالح، حرارت و ...

انواع/استتار: نوری، حرارتی، راداری، رادیویی (مثل ایجاد پارازیت یا ایجاد فرامین کاذب، بصری، صوتی و ضد الکترونیکی).
۲– اختفا: به معنای مخفی شدن یا مخفی کردن است که شامل تجهیزات (نظامی و غیرنظامی) و نیروی انسانی می‌شود. در موضوع اختفا، مخفی شدن نیروی انسانی از همه مهم‌تر است. به خصوص دشمن نباید بتواند نیروهای انسانی نخبه، ارتباطشان با یکدیگر و تشکلهای آنان را به راحتی کشف کند. ما در اختفا باید یاد بگیریم که چگونه مجموعه داشته‌های خود را پنهان کنیم یا به تعبیری عدم آشکارسازی آنها را آموزش دهیم.

۳– پراکندگی: پراکندگی عناصر کالبدی یکی از مباحث مهم پدافند غیرعامل است که در کاهش خسارت ناشی از ایراد ضربه تخریبی دشمن بسیار مؤثر است. دشمن تجمع را بهتر می‌تواند مورد حمله قرار دهد. پراکنده کردن مراکز حساس و کلیدی، آسیب‌پذیری آنها را در مقابل حمله احتمالی دشمن کاهش می‌دهد. پراکندگی نخبگان در ساختمان‌ها و شهرهای مختلف و نیز پراکندگی فرهنگی در این بحث حائز اهمیت است.

۴– فریب: هرچند فریب یا اغفال دشمن بار ضدارزشی دارد، ولی به معنای مبارزه با دشمن بارارزشی پیدا می‌کند: «وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ» – سوره آل عمران – آیه ۵۴.

در جنگ جهانی دوم انگلستان، حدود ۱۰۰ فرودگاه بدلی و ۴۰۰ فروند هواپیمای فریبنده داشت.
در عرصه فرهنگی هم می‌توانیم دشمن را دچار غفلت کرده و آدرس اشتباه به او بدهیم. لازم نیست که ما هرچه داریم آشکار کنیم و برای به اشتباه انداختن دشمن، روش فریب (اغفال) بسیار مناسب است.

۵– مکان‌یابی: شایسته است تأسیسات حیاتی و مهم بین کوه‌ها، داخل دره‌ها، حاشیه و داخل جنگل‌ها و جاهایی احداث گردند که به سهولت در معرض دید دشمن قرار نگیرند و امکان نزدیک شدن و هدف قرار دادن آنها به سادگی امکان‌پذیر نباشد.
تأسیسات زیربنایی، شرایط آب و هوایی، مسائل زیست‌محیطی، وضعیت زمین‌شناسی و ژئوپلیتیکی، شرایط لرزه‌خیزی، مسیرهای دسترسی، امکانات فنی و ... از جمله عواملی است که در این مطالعات حتماً باید مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد.

۶– مقاوم سازی و استحکامات: تونل‌متروها از استحکامات مفیدی است که در سال‌های اخیر به ساخت و گسترش آن توجه می‌شود. از بین بردن بافت‌های فرسوده شهری (ساختمان‌ها و مراکز) و احداث بافت‌های جدید و مقاوم از حرکت‌های امیدوارکننده‌ای است که باید تداوم داشته باشد. مقاوم‌سازی فرهنگی بسیار مهم است. تأکیدهای مکرر رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر افزایش بصیرت و پابندی به اعتقادات بر اهمیت این نوع مقاوم‌سازی می‌افزاید. آدم‌های پوچ و توخالی که فرهنگ خود را نمی‌شناسند و یا آن را از دست داده‌اند در مقابل دشمن، خیلی راحت زانو می‌زنند.

دانستنی‌های معلم

پدافند غیر عامل در برخی از کشورهای دیگر:

- **چین:** حدود ۳۶۴ سال قبل از میلاد مسیح (ع)، یعنی حدود ۲۴۰۰ سال قبل چینی‌ها برای دفاع از کشورشان در برابر حملهٔ بربرهای شمال، دیوار چین را به طول ۵/۲۴ کیلومتر ساختند.
- **آمریکا:** پس از گذشت بحران‌های برلین و کوبا در سال ۱۹۶۳ میلادی موضوع ساخت پناهگاه‌های خانگی و دسته جمعی مطرح شد و توسعهٔ پدافند غیر عامل در آمریکا به حدی بود که برندهٔ جایزهٔ صلح نوبل شد.
- **پاکستان:** در کشورهمسایهٔ ما این موضوع با علاقه‌مندی خاص دنبال می‌شود و با ایجاد سازمانی برای این امر، به موضوع آرامش مردم توجه شده است. جزوات آموزشی با متون ساده و روان در مورد مقابله با انفجارهای هسته‌ای و دیگر تهدیدها بین مردم و مراکز آموزشی انتشار یافته است.

***

محورهای کلان تأثیر گذار بر پدافند غیر عامل در سطح ملی:

- حوزهٔ عمرانی (زیر بنایی)
- حوزهٔ حمل و نقل و ارتباطات
- حوزهٔ دارو، غذا، آب و بازیابی نیروی انسانی
- حوزهٔ انرژی
- حوزهٔ رسانه‌ها و تبلیغات روانی
- حوزهٔ مخبرات
- حوزهٔ صنایع
- حوزهٔ مالی و اقتصادی
- حوزهٔ دیپلماسی و امنیت
- حوزهٔ دفاع

برخی دیگر از اصول و اقدامات پدافند غیر عامل عبارت است از:

- پوشش، قابلیت‌ها، ماکت فریبنده، سازه‌های امن، آموزش و فرهنگ‌سازی، آمایش دفاعی و سیستم‌های ردیابی و اعلام خطر.
- علاوه بر موارد ذکر شده در کتاب درسی (بندهای الف و ب صفحهٔ ۵۲) برخی دیگر از روش‌های اختفا عبارت‌اند از:
- جدا سازی منطقی تأسیسات صنعتی به نحوی که تأثیر زیاد بر نوع فعالیت آنها نگذارد.
- حذف نقاط حیاتی، حساس و مهم از روی نقشه‌هایی که به دلیل خاص باید در رسانه‌های گروهی منعکس گردد.
- نشان ندادن نمای خارجی تأسیسات حیاتی و حساس از تلویزیون به خصوص در ارتباط با محیط اطراف و جاده‌ها
- ایجاد تأسیسات در اعماق زمین و یا دل کوه‌ها.

درس نهم : جنگ نرم

اهداف

هدف کلی : آشنایی با جنگ نرم و جنگ روانی و ابعاد آن

اهداف جزئی : در پایان این درس از دانش آموزان انتظار می رود :

- ۱- جنگ نرم و ابعاد مختلف آن را بشناسند.
- ۲- تعریف جنگ روانی و اهداف آن را توضیح دهند.
- ۳- در جهت افزایش بصیرت و آگاهی خود برای مقابله با جنگ روانی دشمنان تلاش کنند.
- ۴- روش های جنگ روانی را بدانند.
- ۵- در برابر مصادیق جنگ روانی دشمنان، بتوانند عکس العمل مناسبی از خود نشان دهند.
- ۶- اهمیت و نقش مؤثر جنگ روانی را در عصر حاضر باور داشته باشند.
- ۷- اهداف شوم شبکه های ماهواره ای ضد انقلاب را بشناسند و راه های مقابله با آن را توضیح دهند.

مفاهیم اساسی : جنگ نرم - جنگ روانی - دفاع - تهدید - تهاجم - امنیت

آماده سازی

انسان موجودی است صاحب عقل، اراده، اختیار و فطرت الهی. این ویژگی ها باعث می شود تا درباره موضوعات مختلف فکر کند و تصمیم گیری نماید. وقتی تمایل و اختیار انسان در تصمیم گیری هایش مؤثر باشد، برخی از امور را می پذیرد و برخی دیگر را نمی پذیرد.

امروزه در دنیای زندگی می کنیم که رسانه های جمعی (رادیو، تلویزیون، مطبوعات و...) ابزارهایی بسیار مهم در تأثیر گذاری بر فکر و خواست مردم محسوب می شوند.

همچنین در عصر حاضر رأی و نظر مردم که از آن با عنوان «افکار عمومی» یاد می شود، یک قدرت بزرگ و سرنوشت ساز است. به همین جهت، حاکمان و مدیران جوامع مختلف تلاش می کنند تا مردم پذیرای آنها باشند و از عملکرد آنان حمایت نمایند؛ زیرا اکثر حکومت های کنونی دنیا با رأی و نظر مردم بر سر کار می آیند و آنها ناگزیرند تا افکار عمومی جامعه خود را به عنوان پشتوانه قدرت سیاسی همراه داشته باشند.

با توجه به تأثیرگذاری رسانه‌های جمعی در نظرات و تصمیم‌گیری انسان‌ها، قدرت‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی دنیای امروز برای اثرگذاری بر افکار عمومی مردم سرمایه‌گذاری‌های بسیار زیادی کرده‌اند؛ زیرا به خوبی می‌دانند که از طریق رسانه‌ها و با هزینه‌های کمتری می‌توانند آنچه را که در گذشته با زور و از طریق نظامی به دست می‌آوردند، از راه‌های غیر نظامی و با خواست و تمایل خود انسان‌ها به دست آورند.

بنابراین، قدرت‌های سلطه‌گر برای حفظ منافع خود تلاش می‌کنند با اثرگذاری بر افکار عمومی مردم کشورها، هدف‌های شوم خود را از طریق رأی و نظر مردم کشورهای مورد نظر تأمین کنند. اگر در گذشته قدرت‌های سلطه‌گر با تهاجم نظامی (جنگ سخت) و کشتار انسان‌ها به اهداف و منافع خود می‌رسیدند، در دنیای کنونی به گونه‌ای برنامه‌ریزی می‌کنند تا با هزینه‌های کمتر و ظاهری موجه، منافع خود را تأمین نمایند. بر این اساس، شکل و محتوای تهاجم متناسب با شرایط امروز انتخاب شده که تحت عنوان «جنگ نرم» شناخته می‌شود.

در جنگ نرم کشور و جامعه‌ای که مورد تهاجم قرار می‌گیرد، «جامعه هدف» نامیده می‌شود و مهم‌ترین ابزار تأثیرگذاری بر فکر و خواست مردم نیز رسانه‌های جمعی می‌باشند. بدیهی است که تأکید بر جنگ نرم به معنای بی‌توجهی به جنگ سخت دشمنان نیست و در زمان کنونی دخالت‌های مستقیم نظام استکبار جهانی و تجاوز آنان به سایر کشورها ادامه دارد.

ارائه مطلب ۱

پس از بیان توضیحات اولیه و آماده کردن دانش‌آموزان، بهتر است این درس را با یک پرسش از فراگیران آغاز کنید. برای تحقق این منظور، پرسش‌های زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- نظر شما درباره این جمله مقام معظم رهبری که «جنگ، جنگ اراده‌هاست» چیست؟

۲- تصاویر صفحات ۵۵ و ۵۷ کتاب چه پیامی‌هایی دارند؟

۳- آسیب‌های جسمی انسان‌ها با آسیب‌های روحی آنها چه تفاوت‌هایی دارند؟

۴- حفظ ارزش‌های فرهنگی جامعه بر عهده چه کسانی است و چگونه؟

چند دقیقه به دانش‌آموزان فرصت دهید تا دیدگاه‌هایشان را در کلاس مطرح نمایند.

پس از آن به فراگیران توضیح دهید که جنگ نرم عرصه بسیار وسیعی دارد که یکی از بخش‌های آن، جنگ روانی است که در این درس برخی از موضوعات به مربوط به جنگ روانی و همچنین توضیح مختصری درباره شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان مطرح شده است.

توضیح تصاویر صفحه ۵۵:

الف) در تصاویر بالای این صفحه، موشک به عنوان یکی از ابزارهای جنگ نظامی، به مداد که وسیله نوشتن و مظهر فکر و اندیشه انسان می‌باشد، تبدیل شده است. این تصویر نشان دهنده آن است که در دنیای امروز، اندیشه، فرهنگ و اعتقادات مردم مورد تهاجم دشمنان قرار می‌گیرد. لذا این تصویر، نمادی از تهاجم فرهنگی دشمنان است.

ب) در تصویر پایین این صفحه، مغز که مرکز تفکر و اراده انسان است، به عنوان هدف برای شلیک ترسیم شده است. این تصویر بیانگر آن است که در جنگ نرم و جنگ روانی، جسم انسان مورد هدف دشمنان نیست؛ بلکه مغز که مرکز اندیشه و تفکر انسان است، مورد تهاجم واقع می‌شود.

در ادامه مطالب صفحه ۵۵ کتاب درسی، تعریف جنگ روانی آمده است که دبیران محترم با نوشتن آن بر روی تابلوی کلاس، لازم است بر عناصر کلیدی تعریف (فکر، رفتار و روحیه) تأکید داشته باشند.

ارائه مطلب ۲، صفحه ۵۶

وضعیت دنیای امروز به گونه‌ای است که هر کشوری به دنبال تحقق اهداف خود است. در این میان سلطه‌گران تمام تلاش خود را انجام می‌دهند تا از هر راهی منافع خود را کسب کنند و برای تحقق آن به مشروع یا نامشروع بودن راه‌های کسب منافع فکر نمی‌کنند.

برای سلطه‌گران تنها کسب منافع خودشان مهم است و برای آنها اهمیتی ندارد که در این راه انسان‌هایی از سایر ملت‌ها قربانی شوند و فرهنگ جوامع دیگر زیر پا گذاشته شود.

شاید ما بتوانیم دیدگاه حاکمان کشورهای سلطه‌گر را در این زمینه تغییر دهیم، اما قطعاً می‌توانیم از طریق آگاهی‌بخشی و مقاومت و پایداری مانع تحقق اهداف نامشروع آنها شویم.

مسئولین کشور ما می‌توانند با از بین بردن زمینه‌های ایجاد و تقویت جنگ روانی دشمنان و جلب اعتماد مردم و آگاهی دادن به آنها، جنگ روانی بیگانگان را به طور کامل خنثی و یا آثار مخرب آن را به حداقل کاهش دهند.

برای تحقق این منظور، ما می‌توانیم با آگاه کردن دانش‌آموزان عزیز نسبت به ترفندهای مختلف دشمنان انقلاب اسلامی و راهنمایی آنها در جهت شناخت دوستان و دشمنان واقعی مردم، بخشی از وظیفه و تکلیف خود را ادا نماییم. در مطالب این صفحه کتاب درسی، اهداف جنگ روانی دشمنان اسلام و انقلاب اسلامی ایران و چند نمونه از مصادیق جنگ روانی در طول تاریخ ذکر شده است. با قرائت متن توسط دانش‌آموزان و توضیح مطالب و همچنین ذکر مصادیق دیگر برای فراگیران، آنها را در جهت شناخت بیشتر جنگ روانی و آثار و نتایج آن راهنمایی نماییم.

ارائه مطلب ۳، صفحات ۵۷ تا ۶۱

در این بخش از درس، روش‌های جنگ روانی با توضیح مختصری درباره‌ی هر روش آمده است که دبیران گرامی می‌توانند با ارائه توضیحاتی افزون بر مطالب کتاب، دانش‌آموزان را نسبت به روش‌هایی که رسانه‌های وابسته به سلطه‌گران سعی دارند با استفاده از آن، راه را برای تحقق اهداف قدرتمندان هموار کنند، آگاه سازند. به منظور مشارکت دانش‌آموزان در فرایند آموزش، از آنها خواسته شود تا غیر از موارد مطرح شده در کتاب، برای هر کدام از روش‌های جنگ روانی مصداق و نمونه‌ای ذکر کنند.

در این بخش از درس، دو پرسش برای فعال کردن دانش‌آموزان در روند آموزش طرح شده است که دبیران گرامی لازم است برای هر پرسش سه تا چهار دقیقه به فراگیران فرصت دهند تا درباره‌ی پاسخ آن فکر کنند. سپس به چند نفر از آنها اجازه داده شود تا نظر خود را در مورد پرسش کتاب، برای هم کلاسی‌هایشان مطرح نمایند.

ارائه مطلب ۴، صفحات ۶۰ و ۶۱: شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان

در رابطه با شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان که هدف آشکار آنها ضدیت با نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران است، مطالبی در این بخش مطرح شده است.

حقیقت این است که بخشی از اهداف گردانندگان این شبکه‌های ماهواره‌ای که در کتاب به آنها اشاره شده است، واضح و روشن بیان نمی‌شود؛ بلکه محتوای فیلم‌ها، سریال‌ها و دیگر برنامه‌های آنان، نکاتی را به مخاطبان القا می‌کند، بینندگان را دچار تردید می‌سازد و کم‌کم تعدادی از مخاطبان را با خود و در راستای اهداف شومشان همراه می‌کند.

برای مثال، آنها هیچ وقت مطرح نمی‌کنند که قصدشان از فلان فیلم یا سریال فروپاشی نظام خانواده است، اما محتوای فیلم

به گونه‌ای القا می‌شود که طی آن زن و شوهر به اصل مهم زندگی مشترک، وفاداری و عفت پایبند نباشند. در این گونه فیلم‌ها زن و مرد برای خود دوستانی از جنس مخالف دارند که بخشی از اوقاتشان را با او می‌گذرانند و به آنان علاقه دارند. در نتیجه به طور مستقیم و غیرمستقیم به بینندگان القا می‌کنند که مرد و زن باید به دنبال لذت‌جویی باشند و وفاداری به اصول زندگی مشترک، مسئله مهمی نیست. بنابراین، باید به دانش‌آموزان آگاهی داده شود که بخشی از اهداف فرهنگی و سیاسی این شبکه‌ها به طور غیرمستقیم و از طریق برنامه‌های جذاب تأمین می‌شود.

ارائه مطلب ۵، صفحه ۶۱، راه‌های مقابله با جنگ روانی

در این بخش از درس، به مواردی از راه‌های مقابله با جنگ روانی دشمنان اشاره شده است. در این راه‌ها بیشتر به وظایف دانش‌آموزان تأکید شده است. اما نباید فراموش شود که یکی از مهم‌ترین وظایف دبیران محترم در این زمینه، آگاهی بخشی به دانش‌آموزان است که بدون مطالعه، آگاهی و اطلاع دبیران عزیز از مسائل و موارد مرتبط به جنگ روانی حاصل نمی‌شود. در پایان این درس، جمله‌ای از مقام معظم رهبری در رابطه با تفاوت جنگ نظامی و جنگ روانی مطرح شده و به دنبال آن یک پرسش نیز طرح شده است.

درباره این پرسش نیز همچون سایر پرسش‌ها به دانش‌آموزان چند دقیقه فرصت داده شود تا درباره آن تفکر کنند و سپس چند نفر از آنها نظرشان را برای دیگران بیان نمایند.

پاسخ پرسش صفحه ۵۸ :

- ۱- اعتماد به مسئولان کشور خود و توجه به توصیه‌های آنان
- ۲- بی‌توجهی به ترفندهای تبلیغاتی دشمن
- ۳- تلاش در جهت افزایش آگاهی‌های خود از راه‌های مختلف و مطمئن
- ۴- عدم اعتنا به شایعات که عموماً صحت ندارد.
- ۵- برطرف کردن مشکلات داخلی کشور با اتحاد دولت و مردم
- ۶- حاکمیت عقل و منطق در کلیه امور
- ۷- ارائه گزارش‌های به موقع و اطلاع‌رسانی صحیح به مردم.

پاسخ پرسش صفحه ۶۰ : آنها از طریق این بازی به دنبال اهداف زیرند :

- ۱- هرکس می‌خواهد در این میدان پیروز شود، باید با کسانی که «یا مهدی» و «الله اکبر» می‌گویند مبارزه کند.
- ۲- کسانی که شعارهای اسلامی و ارزشی می‌دهند، در نهایت شکست خواهند خورد.
- ۳- کسانی که این بازی را انجام می‌دهند، به تدریج شعاردهندگان «الله اکبر» و «یا مهدی» را دشمن خود می‌پندارند.
- ۴- کسانی که این بازی را تکرار می‌کنند تا با موفقیت به آخر برسانند، در نهایت یک امریکایی را قهرمان میدان می‌دانند.

پاسخ پرسش صفحه ۶۲ :

- ۱- اعتقادات دینی و ارزش‌های اسلامی مردم
  - ۲- اصول اخلاقی و پرسش متناسب با فرهنگ جامعه
  - ۳- ارتباط مردم با رهبری نظام و خدمتگزاران جامعه
  - ۴- نظام خانواده و ارزش‌های اساسی حاکم بر آن
  - ۵- فرهنگ غنی و اصیل ایرانی (به‌خصوص آداب، رسوم و سنت‌های هوشمندانه ما)
- به منظور انتقال مفاهیم اساسی این درس به دانش‌آموزان و یادگیری پایدار آنها نسبت به موضوعات درس، استفاده از راه‌های زیر پیشنهاد می‌شود :

- ۱- ارجاع دانش‌آموزان به نرم‌افزارها، رسانه‌ها، نشریات و روزنامه‌های مطمئن و ذکر مصادیق روز مرتبط با موضوعات درس توسط آنها به عنوان فعالیت خارج از کلاس
- ۲- ارائه نظرات مكتوب دانش‌آموزان در مورد تصاویر این درس به عنوان یک فعالیت آموزشی
- ۳- نمایش فیلم و کلیپ‌های کوتاه مرتبط با جنگ نرم دشمنان در مدرسه و کلاس
- ۴- حضور دانش‌آموزان در یکی از نمایشگاه‌های مرتبط با موضوعات این درس
- ۵- برپایی نمایشگاهی در مدرسه از فعالیت‌های آموزشی مرتبط با درس دانش‌آموزان شامل : عکس، پوستر، مقالات و تصاویر روزنامه‌ها، مطالب و تصاویر استخراج شده از اینترنت و ...